

КСАВЕР ДВОРЖАК И СИГИЗМУНД БОУШКА – ДВАМА ПОЕТИ НА КАТОЛИЧЕСКАТА МОДЕРНА

Иржи Кудърнач
Масариков университет, Бърно

Автор проследжава вклада на двамата водещи поети на католическата модернистска школа в чешката поезия. Двамата поети, заедно с другите писатели на епохата fin de siècle, създавали пейзажна и медитативна лирика. Ужест в края на 1880-те г. Ксавер Дворжак, по-старият от двамата поети, станал пионер на гореупомянатия синтез на символизма, декадентства и импресионизма, в то време как Сигизмунд Боушка присоединил се към това направление на няколко години по-късно. В 1890-те г. тех произведения практически били съизмерими с най-добрата модернистска поезия на тогавашното време (Отокар Бржезина, Антонин Сова, Карел Главачек и Йири Карасек от Львовиц). Тем не менее, след 1900 г. в тех произведения отразили се силни тенденции към парнассизма и реализма. В тех по-късни произведения появили се рядки прогресивни елементи, такива, как експерименти с верлибром и символическата проза, обаче те – отчасти справедливо – не срещнали значителен отклик.

The author traces the contribution of two leading poets from the Roman Catholic Modernistic School to Czech poetry. Both poets, together with the other fin-de-siècle writers, created landscape and meditative lyrics. As early as the late 1880's, Xaver Dvořák, the older of the two, was a pioneer of the above-mentioned synthesis of Symbolism, Decadence and Impressionism, while Sigismund Bouška joined this stream several years later. In the 1890's, their writings nearly approached the best Modernistic poetry of that time (Otokar Březina, Antonín Sova, Karel Hlaváček and Jiří Karásek ze Lvovic). After 1900, however, their works displayed strong tendencies towards Parnassianism and Realism. Rare progressive elements, such as the experiments with free verse and symbolic prose, appeared in their later work but they did not, in part rightly, find a considerable response.

В контекста на богатия на литературни събития чешки fin de siècle към средата на 90-те години се формира групата „Католическа модерна“ (Kato-lická Moderna). Съвременниците ѝ я приемат с разбиране и радост. Много скоро нейна гордост става периодичният ѝ орган „Нов живот“ („Nový život“) – амбициозно белетристично и теоретично списание, което е сред най-значимите периодични издания от това време. Още от самото начало течението на Католическата модерна се утвърждава като явление, сродно на съществуващите и в други литератури подобни тенденции (срвн. напр. Грифиц 1966). Нейните представители ентузиастично публикуват и с оптимизъм се борят за признание. Но още към края на века се оказва, че нейни симпатизанти са не толкова членовете ѝ, колкото известни писатели като Отокар Бржезина и Юлиус Зейер. Този оценъчен консенсус се забелязва и в излезлите по това време литературнокритически и литературноисторически изследвания, каквито са *Deset let mladé literatury*, 1902) на Ф. В. Крейчи, *Импресионисти и ироници (Impresionisté a ironikové*, 1903) на И. Карасек, статиите на Арнощ Прохазка

от последното десетилетие на стария и първото десетилетие на новия век, събрани в *Чешки критики* (*České kritiky*, 1912), а също и книгата на Шалда *Модерна чешка литература* (*Moderní literatura česká*, 1909). Навсякъде на авторите на Католическа модерна се отделя по-малко внимание, отколкото на представителите на другите литературни школи от края на века, а тази йерархия без съмнение се запазва и до днес.

По времето на Католическа модерна най-голямо значение се отдава на поезията. През целия този период начело на Католическа модерна стоят трима амбициозни поети свещеници, от които днес особено внимание се обръща на нейния организатор Карел Достал–Лутинов (Солдан 2000, Марек 2000б). На другите двама – новатора Ксавер Дворжак и многостранно одарения Сигизмунд Боушек, посвещаваме нашата статия.

Поетът, който има комплексен и безспорен принос към чешката поезия, при това не с отделни стихотворения, а с цели свои стихосбирки, е Ксавер Дворжак. Неговият дебют – сборникът с богородични сонети *Златна пътечка* (*Zlatá stezka*, 1888), участва във формирането на поетиката на 90-те години редом с книгите *Падащи звезди* (*Padající hvězdy*, 1889) на Ярослав Квапил, *Стихове* (*Verše*, 1889) и *Пеещи лебеду* (*Zpívající labutě*, 1891) на Отакар Ауржедничек, *Мистична роза* (*Rosa mystica*, 1892) на Яромир Борецки. Стихотворенията на Дворжак се открояват със своята ранима чувствителност, която прониква в чешката поезия посредством преведените от Врџхлицки прокълнати поети, оказващи често пъти въздействие и върху неговата авторска поезия (вж. Ират 1945), и върху ранната поезия на Махар (Пешат 1959: 22–23). Характерна особеност на стихосбирката представлява субективизацията на пейзажни картини – реални и въображаеми, които са съзвучни с идеята на Бодлер за сюрнатурализма, тоест за връзката на сензуално доловимата действителност с трансцендентния свят (Бодлер 1968: 486–497; Леви 1947: 357; Реймон 1970: 9–16). В природата Дворжак открива красноречивите и очевидни следи на Божието присъствие и в този семантичен център той е в съзвучие със символиката на Бодлер. Подобно на Бодлер и другите символисти Дворжак експонира взаимната кореспонденция между различните сетивни възприятия, която Бодлер провъзгласява в програмното си стихотворение «Съответствия». Докато Бодлер използва религиозна метафорика и мотивировка в тематично разнородната си поезия, поезията на Дворжак е тематично единна. В стихотворението «На Майската царица» («Královně máje») откриваме известен паралел със стихотворението на Бодлер «Вечерна хармония», в което според Отакар Леви „авторът не изгражда цялостен образ на лятната вечер, а представя само сензитивни впечатления и чувствени състояния. Тази привидно накъсана поредица от впечатления и емоции е в унисон с цялостното внушение на образната атмосфера, произтичащо от пламенното чувство на религиозно умиление, пробудено от спомена за любимата жена. За да постигне това внушение, той използва метафорични образи с католически култов характер: от цветята подобно на кадилници се издига аромат, небето е тъжно и красиво

като олтар, споменът за любимата жена сияе в поетовата душа като дарохранителница¹ (Леви 1947: 365–366).

В религиозното стихотворение на Дворжак чрез взаимно независимите сензуални впечатления и емоции е призована Дева Мария:

KRÁLOVNĚ MÁJE

I.

*Jest země kalich ted', zkad vůně svěží
k azuru vstoupá výš nad vlny lesů
na křídle skřivana, jenž v něžném plesu
se v kruhu vznáší nad hradem a věží.
Na vodách bílý závoj mlhy leží
a rosné perly v tmavých lístkách vřesu,
jenž zachytil se skalním na útesu,
se stříbrem skvějí, jako když se sněží.
Hle, stromy v květu, větve – rubín vžňatý
a v mechu mušky spí jak paprsk zlatý.
Jest první máj, zas v zpomínkách se chvějí,
zas nitrem zašlé zvuky tklivě znějí –
zas země květ svůj na oltář Ti dává,
zas ret můj šeptá: „Maria! buď zdráva!“*

НА МАЙСКАТА ЦАРИЦА

I.

*От потира на земята ароматът жив
над горските вълни в лазура се въздига
и в нежен танц върху криле на чучулига
над кули и над крепостни стени кръжи.
Мъглата с бял воал върху води лежи,
като снежинки росни перли мигат
сребърно блестят по тъмните листа на риган,
който за скалата здраво се държи.
В рубин свещен дървета, клони тук цъфтят
и като златен лъч в мъха мушици спят.
Първи май е, спомени пак в мене трепват,
в душата пак далечни звуци екват,
за Твоя храм венец земята вие,
пак устните шептят: „Здравей, Мария!“²*

(Дворжак 1888: 89)

¹ Срвн. оригинала («Harmonie du soir», 1857) и българския превод на К. Кадийски: „Voici venir les temps où vibrant sur sa tige / Chaque fleur s'évapore ainsi qu'un encensoir“ – „Настава онзи миг, когато вятър свеж / като кадилници цветята полюлява“; „Le ciel est triste et beau comme un grand reposoir“ – „Печално свят олтар, небето потъмнява.“; „Ton souvenir en moi luit comme un ostensor!“ – „В мен споменът за теб като потир изгрява“ – Б. пр.

² Стихотворенията са преведени от Ж. Чолакова.

Религиозният символизъм на Дворжак се вписва в ранната фаза на чешката символистична поезия, изпреварвайки по време Бржезина, Сова и Хлавачек, така както и най-влиятелния от тримата посочени по-горе католически поети – Яромир Борецки.

TERCINY MELANCHOLICKÉ

*Ve vůni šeríku a mroucích fial vzdechu
se v černých lilií mdlou náruč slunce kácí
na řadrech noci spat ve stínů cudném spěchu.
Ve přítmi tajemné teď skutečnost se ztrácí
a neurčitým snem vše v touhách tiše splývá,
kdy v černých lilií se náruč slunce kácí.
Vzduch čímsi jitrí se, co na dně srdce zpívá
jak citů neznámých bolestná harmonie,
s níž neurčitým snem vše v touhách tiše splývá.*

МЕЛАНХОЛИЧНИ ТЕРЦИНИ

*Слънцето сред дъх на мряц шибой и люляк
в немоцната гръд на черни лилии се срива
в скута нощен, сенки непорочни в сън го люлят.
В тайнствен полумрак реалността се слива,
всичко чрез съня превръща тихо във копнежи,
щом слънцето в гръдта на черни лилии се срива.
Въздухът е гневен, а в сърцето – звуци нежни,
красота болезнена от непознати чувства,
що в смътен сън превръща всичко във копнежи.*

(Борецки 1892: 13)

CONSOLATRIX NOSTRA

*Hle, jarní večer v červánkách již plane
a zlatem modré hory obsypává.
List nacheň hoří, perlami zas tráva
a z větví vlajou flóry mlhotkané.
Vzduch čistý je – je cítit růže plané
i vůni fial, z kalichu jak vstává,
zřít stínů tlum, jak letí v lada tmavá,
a záři měsíce, když v temno skane.*

CONSOLATRIX NOSTRA

*Пролетната вечер в залез запламтя
и над сини планини разсипва злато.
В пурпур лист гори, в перли е тревата,
в клоните се веят облачни цветя.
Въздухът е чист и дъх на диви рози
и на шибой се вдига от потира,
глухи сенки литват като тъмна диря,
лунен блясък в тъмното се рони.*

(Дворжак 1888: 92)

Обща за поезията и на двамата е изострената чувствителност и грижливото, детайлно разгръщане на конкретни, сензуално нагледни образи, като по този начин те преодоляват ранния символизъм на Врхлицки. За разлика обаче от Борецки, при когото символите запазват своето общо значение, стихотворенията на Дворжак кулминират в религиозна инвокация:

*Ve stínu lip, hle, kaplička se bělá,
z kad dítek zaznívá v kraj píseň vřelá,
až ohlas její vzbudil vlny ze sna,
jak zlatý paprsk na větvích se trás,
pak vzdechem mluvil ve mně, v srdce klesna:
„Ó matko, matko! Neopouštěj nás!“*

*На липите в сянката параклис се белее,
песен на деца оттам навред се лее,
ехото пробужда сънните вълни,
като златен лъч на клоните трепти
и въздиша в мен, в сърцето се снисява:
„О, майко, майко! Не ни изоставяй!“*

(П. там)

Поезията на Дворжак се приближава до концепта за чиста поезия в духа на символизма и на идеята за автономно *изкуство за самото изкуство* най-вече под влияние на Анри Бремон (Бремон 1935, Шалда 1931, Черни 1935). Със своите идейни и формални характеристики поезията на Дворжак принадлежи към консервативната линия в развитието на модерната поезия от края на века преди появата на свободния стих. Тези характеристики са следните: единайсетсричен ямбичен стих във формата на сонет (което го приближава до Бодлер и до някои негови последователи), религиозна проблематика, идеологически умерена и осмислена от естетическа и психологическа гледна точка, стремеж към класическата хармония. С това Дворжак предхожда по-късно появилите се спиритуалистични поети от 30-те и 40-те години на XX век като Йозеф Хора, Ян Захрадничек, Вацлав Ренч, Франтишек Хрубин, Йозеф Паливец, чиято приемствена връзка с чистата поезия и с нейните представители е отбелязана още от техните съвременници (Шалда 1933; Новак, Новак 1936–1939: 1300, 1327; Черни 1994: 77).

В края на века Дворжак изпитва влияние от страна на символистичната и декадентска поетика на Бржезина и Карасек. От своя страна тази негова завладяваща религиозна поезия навярно е въздействала върху Карел Хлавачек и неговите *Псалми (Žalmy)*, макар и да нямаме преки свидетелства за това (Солдан 1930; Мукаржовски 1948а, б).

*Ó nepochopitelná!
Ó blesku náhle vzplanulý
se chvějícími ňadry Boha
ty šilící zde lásky věčný květe!*

*Ach, touhu přejít v milovaného
žhnout rozpálenými čivy
zrát v srdci rozníceného
jak víno přetajemné révy!*

*Ó mžiku zachycující věčnost v tváři
ty zakřiknutý plese nevýslovně blažených
ó zrcadlo, jež vyšlehává*

*jas paprsků všech, slunci všech a září
ty plně skojení snů žhavě vysněných:
jsi hrob, kam mystik srdce pochovává.*

*О, неразбираема!
О, мълния, внезапно пламнала
от тръпнещата гръд на Бога,
ти, вечен цвят на любовта безумна!*

*Ах, с любимия копнежено да се слееш,
със нерви нажежени да гориш,
в пламтящото сърце да зрееш
подобно виното от тайнствени лози!*

*О, миг, лице в лице улавящ вечността,
ти, вик на радост на блажените,
о, огледало, в което се издига*

*блясъкът на всичките лъчи, зари, слънца,
ти, на пламенни мечти успокоение:
погребва в теб сърцето си мистикът.*

(Посл. стихотв. от цикъла
Евхаристия (Eucharistia),
вж.: Дворжак 1897: 31)

Образите на Дворжак са близки до тези на Хлавачек, но той не напуска класическия стих, римите му не са така рафинирани както на Хлавачек (срвн. Ират 1978б), а на еуфонията ѝ липсва постигнатата от Хлавачек сугестивност (срвн. Мукаржовски 1948а). Това показват също така втората и третата строфа от стихотворението *O salutaris hostia!* от стихосбирката *Sursum corda*:

Jak slunce večerní v hloub moře vchází a vlny hoří rubínovým žářem, hle, nebes záře prosvitá tím tvarem, co perel řad se kolem stkvoucí sází a svítí nevýslovným ráje čarem. Jas roste víc, v něm duše má se topí jak hvězda ve záplavě zory stkvící, v něm jak by roztál plamen bílých svící a kanul na zemi a šlehal v stropy, jsou stěny břeh, kam bije tryskající.

Като слънце вечерно влиза в дълбините на морето и разгаря вълните с рубинена жар, ето, небесната заря засиява като наниз от перли край бляскави сажди и греє с неизразимото вълиебство на рая. Сиянието все повече расте, в него душата ми потъва като звезда в прииждащата бляскава зора, в него сякаш пламъкът на белите свеци се разтапя и капе на земята, и блъска се в тавана, стените са бряг, в който, бликайки, се удря.

(Дворжак 1897: 26)

Краят на века е най-силният период за поезията на Дворжак. След това неговата творческа инициативност ще отслабне и той ще реагира твърде неубедително на някои импулси, характерни за развитието на поезията. Така в стихосбирката *Молитвите на поета (Modlitby básníkovy, 1913)* той опростява в известна степен бржезиновската поетика от нейната химнична фаза и със своя идеалистичен витализъм установява контакти с групата около *Алманах за 1914 година (Almanach na rok 1914)*. В сборниците *На стълба (Na stožáru, 1929)* и *Под свецника на свободата (Pod svícnem svobody, 1934)* неговият религиозен символизъм екстензивно се проявява като реторична поезия на националния мистицизъм в духа на Нерудовите *Петъчни песни (Zpěvy páteční)*.

Ксавер Дворжак е автор също така на книгата *Възхвала на езика. Апотеоз на евхаристията (Pange lingua. Apoteóza eucharistie, 1935)*, която представява имагинативна и спиритуална проза (в *Лексикона на чешката литература* погрешно е определена като стихотворение). Това е религиозна ритмизирана поетична проза с визионерски и медитативен характер. Създадена само няколко години след смъртта на Бржезина, тя се явява една от онези прозаически творби, които осъществяват приемственост с неговата есеистика и внасят в символизма някои елементи от експресионизма, унанимизма и витализма така, както и по-ранните книги на Якуб Демъл *Крепостта на смъртта (Hrad smrti, създ. 1909 г., изд. 1912)*, *Танцът на смъртта (Tanec smrti, създ. 1908 г., изд. 1914)*, *Моите приятели (Moji přátelé, създ. 1909 г., изд. 1913)*, *Мириам (Miriam, създ. 1913 г., изд. 1916)*, на Дурих – *Свети Георги (Svatý Jiří, 1908, кн. 1915)*, или прозаичните творби на Рейнек. За разлика от Демъл, определян като писател на „апокалиптичния реализъм“ (Халупецки 1981: 92n, Мед 1995: 74–77), Дворжак не е антиконвенционален. В своята проза с особена настойчивост и реторична тържественост той – редом с други поети – въвежда в литературата от края на века религиозния символизъм и естетизъм, мистичната еротика и експресивното визионерство, които актуализира в по-късното си творчество съобразно с установената вече конвенция.

Svět v našich očích nabyl jiné tvárnosti, harmonické. Pod zorným úhlem věčnosti sladilo se všecko; co bylo jařmo, co bylo utrpení, křivda a bezpráví, stalo se zdrojem sladkého očekávání naděje. Poklady naše rostou, jsou neporušitelné, rez jich nekazí, zloději nezczizují. Do našich ran kane balzám, do našich mraků sluncem září Eucharistie; nemůžeme podlehnout v boji, který by se zdvihnul proti nám, ať v nás nebo mimo nás. Neviditelné pluky vojsk cítíme za sebou; bojují za nás a s námi.(...)

Nasloucháme dychtivě hlasům vábení božské Eucharistie. Jímají duši i srdce, nad strd' sladší. Nasloucháme jim jako líbezné písni, kterou jsme slyšeli ve snách, ale s probuzením zapomněli; až teď ozvala se neočekávaně a jasně znovu ještě čarovněji než ve snách a uchvátila ještě mocněji.

(Dvořák 1935: 19,28)

Светът в нашите очи придобива друг облик – хармоничен. От гледна точка на вечността всичко се хармонизира: всичко, което е било угнетяващо, което е било страдание, неправдата и безправието, се превръща в източник на сладко очакване на надеждата. Нашите съкровища стават все по-големи и ненакърними, ръждата не ги поврежда, крадците не ги похищават. В нашите рани капе балсам, в нашите черни облаци засява слънцето на Евхаристията; не можем да претърпим поражение в битката, която ще бъде срещу нас, в нас или извън нас. Невидимите полкове на войските чувстваме зад нас, те воюват за нас и с нас. [...]

Жадно се вслушваме в примамващите гласове на божествената Евхаристия. Те завладяват душата и сърцето, по-сладки от мед. Слушаме ги като прелестна песен, която сме чували в сънищата, но забравили с пробуждането; и чак сега тя зазвуча неочаквано и ясно още по-прелестна, отколкото в сънищата, и още по-завладяваща.

(Дворжак 1935: 19, 28)

Естетическият арбитър на Католическата модерна е Сигизмунд Боушка – поет, преводач, прозаик и литературен критик, една от многостранните творчески личности на това поколение (срвн. Битнар 1932, Путна 1998, Клинова 2000). През 90-те години дори се смята, че именно той ще бъде водещият, новаторският поет на Католическата модерна. За дебютната му книга *Пиета (Pietas)* излизат положителни рецензии от Шалда и Бржезина; а за Бржезина това ще остане единствената рецензия, написана някога от него. И двамата изтъкват качествата на определени творби, включени в стихосбирката, и изразяват надежда за бъдещото развитие на Боушка. Шалда цени неговия целесъобразен стил, идейната универсалност, възродена от средновековната мистика, католическата позитивност, автентичното францисканство и изтъква, че всичко това е в контраст с декоративността в лириката на Ксавер Дворжак (Шалда 1897).

Ласкавата рецензия на Бржезина тръгва от книгата на Боушка, но разсъжденията му не се ограничават с нея, а се разгръщат в по-обобщаващ поетически план, което впрочем е характерно за неговата есеистика. Най-високо Бржезина цени „мистичните кодове на уникална изчистеност и опростена изразност“ (Бржезина 1989:171). С утвърдителен тон парафразира мистичната насоченост и тематика на Боушка, така както по-късно ще направи Иван Славик (Славик 1992).

Je to svět, v němž děti této země vycítí brzo jisté teskné ztlumení barev, rezignaci, jejíž tichá radost zdá se jim nepochopitelnou, tak je duševní a zamyšlená, házející pohledy, které nesrší jiskrami žádostí a blízkých tužeb. (...) Pronikavý klid (a bude ještě větší průběhem další básnickovy práce – zdůraznil J. K.), hluboké bezvětrí, těžké a nesnesitelné nezasvěceným, leží zde na všech žádostech radosti příliš pozemských a lásky příliš dosažitelné.

Touhy zde mají křídla zvyklá letu tak prudkému, že vám mizí okamžitě v modru.

Това е свят, в който децата на тази земя рано ще доловят печалната приглушеност на цветовете, примирението, чиято тиха радост ще им се стори неразбираема, тя е така духовна и вглъбена, в нейните очи не бликат искрите на страстни желания и големи копнежи. [...] Завладяващото спокойствие (а то ще бъде все по-голямо в по-нататъшното развитие на поета – подч. И. К.), дълбокото безветрие, тежко и непоносимо за непросветените, е във всяка страстно желана радост – твърде земна, и любов – твърде постижима.

Бляновете тук имат криле, свикнали на такъв стремителен полет, че мигом изчезват пред вас в синевата.

(Бржезина 1989: 169–170)

Професионалните и чисто човешките взаимоотношения между Бржезина и Боушка в началото са приятелски, но с годините Бржезина се отдръпва. Това охладняване настъпва във времето, когато Боушка се чувства отвсякъде отхвърлен и изживява дълбоко огорчение (вж. Боушка, Бржезина 1997). Боушка не отговаря на очакванията нито на Шалда, нито на Бржезина. След *Пуета* издава още една лирическа книга – *Душа в природата* (*Duše v přírodě*, 1904). Не става символист, както му предвещава Бржезина. Символистичните творби в двете му стихосбирки са твърде малобройни, а *Приказка за моята душа* (*Pohádka o mé duši*) публикува Иван Славик (Славик 1971). Твърде рядко постига сугестивно съчетаване на смисъл и изказ, а мистичната тенденциозност често пъти е изведена декламативно:

Má píseň

Jaká to byla píseň, kterou jsem hledal? Nebylo retů, které by jí se chvěly, nebylo básníků, již by jí zpívat směli, lidskému retu Nejvyšší schopnost tu nedal. Vzpomínka bledá na časy před vším časem, na světě všeho prvotní jas a krásu, v okamžik světlý vykvetla v duši v žasu, ozvěna pouhá, myšlenky vanula hlasem. U moře sedím přimražen vlnění shonem: nesmírný oceán zvráceným zdá se zvonem, v hlubinách kdosi tam srdcem věčnosti bije, vlny se houpají, jaká to symfonie!... Slyším svou píseň, svatým v ní pláče tónem.

Моята песен

Каква беше тази песен, която аз търсех? Нямаше устни, които биха затрептели от нея, нямаше поети, които биха посмели да я запеят, на човешката уста такава способност Най-висшият не даде. Бледият спомен за времената преди всички времена, за първичния блясък и красота на целия свят в светъл миг разцъфна в изумената душа, само ехо появява с гласа на мисълта. Край морето се дя вледенен от прибой на вълните: безкрайният океан прилича на неестествена камбана, в дълбините някой бие със сърцето на вечността, вълните се люлеят, каква симфония!... Чувам своята песен, отеква в нея свещен плач.

(Боушка 1904: 14)

Стихотворенията на Боушка свършват там, където би трябвало да се прояви символистът. Поетът не изгражда сугестивен символ, а само подсказва за неговия смислов обхват, а своето отношение към него твърде често изразява по реторичен или лиричен начин. Така е в стихотворението «Пейзаж в душата» («Krajina v duši»), а също и в други творби:

Chtěls mě mít knězem, posvětil moje jsi dlaně.

*Z těch jenom chudí živným se chlebem živi –
Myšlenkou, krásou živils mě nečekaně,
klíče 's mi půjčil ve svojich zahrad divy.*

Поиска да бъда свещеник, освети моите длани.

*Те хранят бедните с хляба на живота –
Нечакано ме с мисъл, красота нахрани
и ключ ми даде за чудесната си порта.*

(«In memoriam», Боушка 1904: 44)

*Kterak mi nově vykvetla příroda celá,
stvoření nové!
Jaká to moc mně zraky ted' otevřela,
duše je volná a v nesmírno světě plove!
(...)
Vesmír mi zpívá linií, barvou a vůní,
nic nespí hluše,
v moři i zemi, nebi i větrech trůní
omládlá, dětská, radostná moje duše!*

*Как поновому са разцъфтели тез простори,
ново сътворение!
Каква е тази сила, що очите ми отвори,
душата волна плава сред безкрая с упоение!
(...)
Всемирът с аромати, цветове, контури пее,
сънищата ми са озвучени,
море, земя, небе и ветрове – навред владее
душата ми тъй детска, радостна и подмладена!
(П. там: 46)*

*Všecko je živé a radostí světla se kmitá,
panensky nové, ač chodím tu každodenně,
divím se, omámen krásou, čarovně změně,
někdo mi otevřel do duše okénka skrytá.*

*Всичко тук е живо, с радост трепкат светлинките,
и е девствено, макар да идвам всеки ден,
запленен от прелест, от вълшебства удивен,
кой отвори към душата ми прозорци скрити.
(П. там: 52)*

От типологична гледна точка повечето стихотворения на Боушка са предсимволистични; голяма част от тях съответстват на онази развойна фаза, която достигат епигоните на Врѣхлицки. Някои образи звучат по бидермайеровски, макар и одомашнени: „чакам дали камъните няма сами да отворят очи“ („čekám, zda kameny samy očkem tu neprohlídnou“ (пак там: 52); „в крилата на пеперудите, в обиталището на цветята, в молеца и ноцните насекоми, / в живота на водните гълбини и на гъстите гори, навсякъде виждам твоя Създател!“ („v motýlů křídlech, ve květu sídlech, v tolu i můrce, / v životě tůní i hvozdů, všude zřím tvého Tvůrce!“ (пак там: 47). Боушка се задоволява с граматични рими; почти никога не употребява еуфония; често се отклонява по второстепенни нюанси; вместо символ предпочита сравнение (стихотворението «Прозорец», «Окно»); включително и в «Душата на природата» («Duše přírody») избира парнаския принцип на реалистично изобразената среща между двама герои.

В прозата си Сигизмунд Боушка успява понякога да предаде идиличната действителност на делничния живот (*Коледа, Vánoce*, 1903; *Деца, Děti*, 1917). С целенасочения си стил, който самият Шалда приветства и който се проявява в някои негови лирически и прозаически творби, Боушка предхожда такива майстори на перото като Бохуслав Рейнек и Якуб Демъл.

Гласът на Ксавер Дворжак и Сигизмунд Боушка – двама от водещите поети на Католическа модерна, зазвучава ясно в чешката поезия от този период и внася в нея основни тонове. Срещата на символизъм, декаданс и импресионизъм в тяхната поетика е явление, всеобщо за съответния етап от литературното развитие. Дворжак и Боушка заемат собствено място в него с религиозния характер на своята поезия, който е неделим от духовния профил на чешкия fin de siècle, на неговата философия, художествена проза и драма, включително и на поезията, която по всеобщо мнение – и на тогавашната, и на съвременната критическа мисъл – има за времето си ключова позиция в литературния процес.

Превод от чешки: **Жоржета Чолакова**

ЛИТЕРАТУРА

- Битнар 1932:** Bitnar, Vilém. *Sigismund Ludvík Bouška*. Praha: Universum, 1932.
- Бодлер 1968:** Baudelaire, Charles. «Victor Hugo». // Ch. B. *Úvahy o některých současnících*. Uspoř. Jan Vladislav, Antonín Hartmann. Překl. J. Fialová, A., H. Kroupová, J. Pokorný, V. Smetanová, J. Vladislav. Praha, Odeon, 1968 [1861].
- Борецки 1892:** Borecký, Jaromír. *Rosa mystica*. Praha, Jaroslav Pospíšil, 1892.
- Боушка 1897:** Bouška, Sigismund. *Pietas*. Praha a Nový Jičín, nákladem vydavatelů, Básnické obzory katolické, 1897, č. IV.
- Боушка 1904:** Bouška, Sigismund. *Duše v přírodě*. Nový Jičín, Nový život, 1904.
- Боушка, Бржезина 1997:** Bouška, Sigismund; Březina, Otakar. *Vlídne setkání. Vzájemná korespondence*. Uspoř. Miroslav Červenka, Petr Holman. Olomouc: Votobia, 1997.

Бремон 1935: Bremond, Henri. *Čistá poezie*. Překl. Ladislav Kratochvíl, předmluva F. X. Šalda. «Henri Bremond». Praha: Orbis 1935 [La poesie pure, 1926].

Бржезина 1936: Březina, Otokar. *Dopisy Otokara Březiny Anně Pammrové z let 1889 až 1905*. Uspoř. Jaroslav Křemen, Anna Pammrová. Praha: Emanuel Chalupný, v komisi Melantricha, 1936.

Бржезина 1989: Březina, Otokar. «Recenze knihy Sigismund Bouška: Pietas.» // *Nový život*, 1897, roč. 2, č. 3, 75–77, přetištěno in: O. B.: *Hudba pramenů a jiné eseje*. Uspoř. Petr Holman. Praha, Odeon, 1989.

Грифиц 1966: Griffiths, Richard. *The Reactionary Revolution*. London, Constable, 1966.

Дворжак 1888: Dvořák, Xaver. *Zlatou stezko*. Krnov, Zahrádka svatého Františka, 1888.

Дворжак 1894: Dvořák, Xaver. *Sursum corda*. Praha, Cyrilometodějská knihtiskárna, 1894.

Дворжак 1897: Dvořák, Xaver. *Eucharistia*. Praha, nákladem autora, 1897.

Дворжак 1913: Dvořák, Xaver. *Modlitby básníkovy*. Praha, nákladem autora, 1913.

Дворжак 1935: Dvořák, Xaver. *Pange lingua*. Praha: Cyrilo-metodějské knihkupecství Gustava Francia, 1935.

Ират 1978a: Jiráč, Vojtěch. «Vrchlický – dekadent». // *Český bibliofil*, 1945, roč. 14, přetištěno in: V. J.: *Portréty a studie*. Uspoř. Josef Čermák, Věra Pásková. Praha, Odeon, 1978, 254–263.

Ират 1978b: Jiráč, Vojtěch. «Hlaváčkův rým». // V. J.: *O smyslu formy* (разш. вар. B: Listy filologické, roč. 57, 1930); přetištěno in: V. J. *Duch a tvar*, 1967, a in: *Portréty a studie*. Съст. Josef Čermák, Věra Pásková. Praha, Odeon, 1978, 460–477.

Кадлец 1991: Kadlec, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin*. Řím: Křesťanská akademie; přetištěno in: Praha, Zvon, 1991 [1987].

Клинкава 2000: Klínková, Hana. «Sigismund Bouška». // *Zajatci hvězd a snů*. Uspoř. Roman Musil a Aleš Filip. Praha, Argo, 2000, 161–182.

Кралик 1948: Králík, Oldřich. *Otokar Březina. 1892–1907. Logika jeho díla*. Praha, Melantrich, 1948.

Левы 1947: Levý, Otakar. *Baudelaire, jeho estetika a technika*. Brno, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, 1947.

Махал 1926: Máchal, Jan. *Boje o nové směry v české literatuře (1880–1900)*. Praha, Jednota českých filologů, 1926.

Марек 2000a: Marek, Pavel. «Vznik a formování české katolické moderny» // *Zajatci hvězd a snů*, 2000a, 64–84.

Марек 2000b: Marek, Pavel. *Česká katolická moderna*. Olomouc – Prostějov: Katedra politologie a evropských studií FF UP a Muzeum Prostějovská, 2000b.

Мед 1991: Med, Jaroslav. «Jakub Deml – „Velký z popudlivého plemene básníků...“». // Jakub Deml. Sen jeden svítí. Praha: Odeon, 1991, препечатано в: J. M.: *Spisovatelé ve stínu*. Studie o české literatuře. Praha: Zvon, 1995, 69–85.

Мед 1995: Med, Jaroslav. *Spisovatelé ve stínu*. Studie o české literatuře. Praha: Zvon, 1995.

Моуркова 1975: Mourkova, Jarmila. *Růžena Svobodová*. Praha: Melantrich, 1975.

Мукаржовски 1948a: Mukařovský, Jan. «Poezie Karla Hlaváčka». // *Charisteria G. Mathesio quinquagenario oblata*, přetištěno in: *Kapitoly z české poetiky*, sv. II. Praha: Svoboda, 1948 [1932], 209–218

Мукаржовски 1948b: Mukařovský, Jan. «Předmluva». // *Hlaváček. Žalmy*, přetištěno in: *Kapitoly z české poetiky*, sv. II. Praha: Svoboda, 1948 [1934], 219–234.

Новак, Новак 1936–1939: Novák, Jan V, Novák, Arne. *Přehledné dějiny literatury české od počátků až po naše dny*. Olomouc: R. Promberger, 1936–1939.

Опелик 1980: Opelík, Jiří. *Josef Čapek*. Praha: Melantrich, 1980.

Пешат 1959: Pešat, Zdeněk. *J. S. Machar básník*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1959.

Путна 1998: Putna, Martin C. *Česká katolická literatura 1848–1918*. Praha: Torst, 1998.

Пинсент 1988: Pynsent, Robert. «K morfologii české dekadence». // *Česká literatura*, 1988, roč. 36, 168–181.

Реймон 1970: Raymond, Marcel. *De Baudelaire au Surrealisme*, angl. překlad *From Baudelaire to Surrealism*. London: Methuen and Company Ltd., 1970, [1933].

Славик 1971: Slavík, Ivan, ed. *Zpívající labuť*. Praha: Odeon, 1971.

Славик 1992: Slavík, Ivan. «Sigismund Bouška». // *Souvislosti*, roč. 3, č. 6, str. 75–79, přetištěno in: I. S. *Tváře za zrcadlem*. Praha: Vyšehrad, 1996.

Солдан 1930: Soldan, Fedor. *Karel Hlaváček, typ české dekadence*. Praha: Kvasnička a Hampl, 1930.

Солдан 2000: Soldán, Ladislav. *Karel Dostál–Lutinov a Nový život, dva sloupy Katolické moderny*. Rosice u Brna, Gloria, 2000.

Халупецки 1981: Chalupecký, Jindřich. *Jakub Deml*. Praha, Petlice, samizdat, 1981, přetištěno in: J. Ch. *Expresionisté*. Uspoř. Zina Trochová, Jaroslav Med, Jan Šulc. Praha: Torst, 1992.

Червенка 1966: Červenka, Miroslav. *Symboly, písně a mýty. Studie o proměnách českého lyrického slohu na přelomu století*. Praha: Československý spisovatel, 1966.

Черни 1935: Černý, Václav. «Otázky tzv. čisté poezie». // *Literární noviny*, roč. 8, 1935–1936, č. 3, 18. 10., 5–6.

Черни 1994: *Francouzská poezie 1918–1945 (Deset kapitol o moderní francouzské poezii)*. Uspoř. Petr Turek. Praha, KRA, 1994.

Шалда 1897: Šalda, F. X. «Recenze knih Xaver Dvořák *Meditace* a Sigismund Bouška *Pietas*». // *Literární listy*, roč. 18, přetištěno in F. X. Š.: *Kritické projevy*, sv. 3, ed. Karel Dvořák. Praha: Melantrich, 1950, [1897], 215–229.

Шалда 1931: Šalda, F. X. «Henri Bremond a jeho „ryzí poezie“». // *Šaldův zápisník*, 1931, roč. 3, 212–222.

Шалда 1933: Šalda, F. X. «Pohled na naši nejnovější produkci lyrickou». // *Šaldův zápisník*, 1933, roč. 6, 9–33.

Шалда 1935: Šalda, F. X. «Henri Bremond». Предговор към изд. Henri Bremond. *Čistá poezie*. Praha: Orbis 1935.